

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2023. № 7.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2023.7.19>

УДК 339.9

*I. Б. Чичкало-Кондрацька,
д. е. н., професор, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин
та туризму, Національний університет
«Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-3123-841X>*

ДИПЛОМАТИЧНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ США З КРАЇНАМИ ІНДО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ

*I. Chychkalo-Kondratska,
Doctor of Economic Sciences, Professor, Head of the Department of International
Economic Relations and Tourism,
National University «Yuri Kondratyuk Poltava Polytechnic»*

THE USA'S DIPLOMATIC AND ECONOMIC RELATIONS WITH THE COUNTRIES OF THE INDO-PACIFIC REGION

У статті розглянуто дипломатичні відносини США з країнами, які є ключовими гравцями Індо-Тихоокеанського регіону, проаналізовано їх еволюцію, виявлено особливості й вплив на безпекову ситуацію в регіоні та світі. Особливу увагу приділено тенденціям розвитку економічних відносин США з країнами Індо-Тихоокеанського регіону. Обґрунтовано, що співробітництво найвпливовіших країн Індо-Тихоокеанського регіону – США, Австралія, Індія

та Японія – спрямоване на досягнення суттєвого прогресу в подоланні найважливіших глобальних та регіональних викликів.

Проаналізовано сучасний стан та розвиток дипломатичних, економічних і міжлюдських американо-австралійських відносин, що ґрунтуються на спільних демократичних цінностях, взаємних інтересах і культурній спорідненості. Досліджено американо-японський альянс, який базується на спільних життєво важливих інтересах і цінностях, зокрема підтримці стабільності в Індо-Тихоокеанському регіоні; збереженні та просуванні політичних і економічних свобод; підтримці прав людини та демократичних інститутів; підвищенні рівня життя населення обох країн і міжнародної спільноти в цілому. Проаналізовано співробітництво Сполучених Штатів та Індії, які мають спільні інтереси у сприянні глобальній безпеці, стабільності й економічному процвітання через торгівлю, інвестиції та зв'язок. Розглянуто діяльність чотиристороннього безпекового форуму «Quad» з метою мирного вирішення найгостріших криз в Індо-Тихоокеанському регіоні.

The article examines the US diplomatic relations with the countries that are key players in the Indo-Pacific region, analyzes their evolution, identifies their features and impact on the security situation in the region and the world. It is substantiated that the cooperation of the most influential countries of the Indo-Pacific region – the United States, Australia, India and Japan – is aimed at achieving significant progress in overcoming the most important global and regional challenges.

Particular attention is paid to the trends in the development of economic relations between the United States and the countries of the Indo-Pacific region. Trade cooperation between these countries, in particular in the framework of free trade zones, cooperation in the investment sphere, and partnership in the business sphere, is considered in detail.

The current state and development of diplomatic, economic and interpersonal US-Australian relations based on common democratic values, mutual interests and cultural affinity are analyzed. The article examines the US-Japan alliance, which is based on common vital interests and values, in particular, maintaining stability in the Indo-Pacific region; preserving and promoting political and economic freedoms; supporting human rights and democratic

institutions; improving the living standards of the population of both countries and the international community as a whole. The paper analyzes the cooperation between the United States and India, which share common interests in promoting global security, stability, and economic prosperity through trade, investment, and connectivity.

The history, current state and further steps towards deepening defense and security ties between the countries of the Indo-Pacific region are characterized. The activities of the Quadrilateral Security Forum "Quad" aimed at peaceful resolution of the most acute crises in the Indo-Pacific region are considered.

Thus, the further development of the Indo-Pacific is aimed at: avoiding conflicts, ensuring security and dividing spheres of influence; deeper cooperation between the four democracies; management of the world ocean; protection of territorial complexes, control of transportation of strategic raw materials.

Ключові слова: *Індо-Тихоокеанський регіон, США, дипломатичні відносини, безпекова ситуація, економічна співпраця.*

Keywords: *Indo-Pacific region, USA, diplomatic relations, security situation, economic cooperation*

Постановка проблеми. У рамках взятого США курсу на трансформацію глобального світу одне з пріоритетних місць займає Індо-Тихоокеанський регіон (Indo-Pacific). Ініціатива будівництва Indo-Pacific офіційно включена до американської зовнішньополітичної стратегії. Основним принципом американської стратегії світової могутності є стримування своїх суперників та надання союзникам обмеженого доступу до інвестиційного капіталу та технологій. Особливе місце в ній займає проблема активного залучення коаліційних партнерів в океанічні басейни, через які проходять торгові шляхи і де США належать контрольні функції. В цьому сенсі модель Indo-Pacific стала цікавою і для японців. Концепція вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону – ядро японської моделі, задуманої у форматі “чотирьох демократій” (Австралія, Індія, Японія, США). Крім того, протиборство двох провідних геополітичних гравців світу та стратегічних суперників – США і Китаю – може призвести до принципових

трансформацій у глобальній розстановці сил не тільки в Індо-Тихоокеанському регіоні, а й в світі. Вищезазначене актуалізує тему нашого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами створення Індо-Тихоокеанського регіону в різні часи та з різних аспектів цікавило багато фахівців. Аналіз ключових моментів концептуального впливу теорій Х. Маккіндера, А. Мехена, Н. Спайкмена, Ф. Тернера дозволяє зробити висновок, що організаційний вимір регіонального простору визначає ступінь мобільності влади та масштаби впливу гравця. На підставі цього сучасні фахівці пропонують використовувати в процесі моделювання трансрегіональної конструкції Indo-Pacific ітеративного підходу, що відобразив сучасні уявлення про середовище розвитку "наддержави".

Роль окремих країн, зокрема Австралії, в стратегії розвитку Індо-Тихоокеанського регіону розглядали Д. Скот, Р. Медкалф та ін.

Протягом кількох останніх років внаслідок дискусій з проблематики політики безпеки виникла концепція геополітичного суперництва в Індо-Тихоокеанському регіоні. Вона знайшла відображення у формуванні рамкового геополітичного концепту, який формулюють насамперед США, Австралія, Індія та Японія. У статті Боаса Ліберхерра та Лінди Мадуц, надрукованій провідним швейцарським виданням «Neue Zürcher Zeitung» 13 травня 2022 р., зазначено, що центральною ареною стратегічного протистояння США і Китаю є Індо-Тихоокеанський регіон, за яким стоїть нова геополітична концепція, що докорінно змінить Азію. Східна Азія, Тихоокеанський регіон та Індійський океан тепер розуміються як одна стратегічно суміжна територія. Такий концепт формує новий економічний і політичний епіцентр світових подій.

Мета статті. Метою нашого дослідження є узагальнення та систематизація формування і розвитку дипломатичних, економічних та інших відносин США з країнами Індо-Тихоокеанського регіону, виявлення їх

особливостей та головних тенденцій, обґрунтування їх впливу на безпекову ситуацію в цьому регіоні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи еволюцію та сучасний стан американо-австралійських відносин, слід відзначити, що Австралія є важливим союзником, партнером і другом Сполучених Штатів. Ці дві країни підтримують міцні відносини, що ґрунтуються на спільних демократичних цінностях, взаємних інтересах і культурній спорідненості. Дипломатичні, економічні та міжлюдські зв'язки між ними досить тісні й ефективні. Аналізуючи формування та розвиток дипломатичних відносин США та Австралії (таблиця 1), зазначимо, що у 2020 р. виповнилося 80 років з дня встановлення двосторонніх дипломатичних відносин між ними [1]. Їх партнерство сприяє миру та стабільності в Індо-Тихоокеанському регіоні та в усьому світі.

Таблиця 1. Формування та розвиток дипломатичних відносин США з Австралією

Становлення дипломатичних відносин	Розвиток дипломатичних відносин	Історія співпраці в оборонній сфері	Спільна участь у міжнародних організаціях
США визнали Австралію 8 січня 1940 р. Засновано представництво Австралії в США 1 березня 1940 р. Створено американську місію в Австралії 17 липня 1940 р.	9 липня 1946 р. Білий дім оголосив про підвищення австралійської та американської місій до статусу посольства.	1 вересня 1951 р. підписано договір між Австралією, Новою Зеландією та США (ANZUS). 15 вересня 2021 р. утворений тристоронній оборонний пакт Австралією, Великою Британією і США (AUKUS). Об'єднання «Quad» - США, Австралія, Японія та Індія - створене у 2007 р.	ООН, АСЕАН, АТЕС, G-20, МВФ, ОЕСР, Світовий банк і СОР. Австралія є партнером із співпраці з ОБСЄ, партнером із розширення можливостей НАТО та членом Форуму тихоокеанських островів.

Джерело: узагальнено автором за [1; 2; 3; 4; 5].

Міцними є також двосторонні оборонні зв'язки та співпраця між цими країнами (таблиця 1). Збройні сили США та Австралії воювали пліч-о-пліч понад сто років у кожному великому конфлікті з часів Першої світової війни,

починаючи з битви при Хамелі в 1918 р. У 2022 р. Сполучені Штати та Австралія відзначили 80-річчя кількох ключових битв Другої світової війни, включаючи битви в Кораловому морі, за Мідвей і за Гуадалканал. Крім того, у 2021 р. виповнилося 70 років з дня підписання договору між Австралією, Новою Зеландією та Сполученими Штатами (ANZUS), головного альянсу Австралії, який користується широкою двопартійною підтримкою. Австралія вперше застосувала ANZUS у відповідь на терористичні напади 11 вересня 2001 р. Відтоді дві країни зробили додаткові кроки, щоб прокласти шлях до більш тісних зв'язків у сфері оборони та безпеки. У серпні 2014 р. вони підписали Угоду про розміщення збройних сил США та Австралії під час щорічних консультацій між міністрами цих країн (AUSMIN). У жовтні 2015 р. оборонні відомства США та Австралії також підписали Спільну заяву про оборонне співробітництво. Кожні два роки проводяться спільні військові навчання, щоб забезпечити та продемонструвати здатність двох сил оборони працювати разом із найвищим рівнем оперативної сумісності.

Сполучені Штати та Австралія у значній мірі зацікавлені в збереженні свободи судноплавства, польотів та іншого законного використання моря, включно з Південно-Китайським морем. Вони беруть участь у тристоронньому діалозі з безпеки та інфраструктурному партнерстві з Японією, а також співпрацюють з Японією та Індією в «Quad» (Quadrilateral Security Dialogue, Чотиристоронній Безпековий Діалог) – безпековий форум, створений у 2007 р. з метою мирного вирішення найгостріших криз в регіоні.

У вересні 2021 р. Австралія, Сполучене Королівство та Сполучені Штати оголосили про розширене тристороннє партнерство з безпеки (AUKUS), що ще більше зміцнює співпрацю між партнерами у сфері безпеки. Партнерство розвиватиме та забезпечуватиме спільний передовий військовий потенціал для сприяння безпеці та стабільності в Індо-Тихоокеанському регіоні. Контроль над озброєнням та протидія розповсюдженню є ще однією сферою тісної співпраці США та Австралії [2].

Сполучені Штати та Австралія мають довгу історію співпраці в інших сферах. У 1949 р. вони підписали угоду, яка заснувала програму імені Фулбрайта. Відтоді більше 5000 австралійців і американців отримали стипендії Фулбрайта. Ці країни уклали договір про взаємну правову допомогу для посилення двостороннього співробітництва в правових питаннях і питаннях боротьби з наркотиками; підписали угоди про співробітництво в галузі податкової та оборонної торгівлі, а також угоди про співпрацю в галузі охорони здоров'я, космосу, науки і технологій, співпрацю з управління надзвичайними ситуаціями та соціального забезпечення. Багато установ США проводять спільну наукову діяльність в Австралії. Ці країни відреагували на пандемію COVID-19, зокрема через Партнерство чотирьох вакцин (Австралія, Індія, Японія та Сполучені Штати) та Глобальний план дій проти COVID-19. США та Австралія беруть спільну участь в багатьох міжнародних організаціях (таблиця 1).

Згідно з даними МВФ, Австралія є 14-ю найбільшою економікою світу за ВВП і має 10-е місце за рівнем доходу на душу населення [6]. За даними служб моніторингу комерційної торгівлі, у 2021 році Австралія була найбільшим у світі експортером вугілля та входила до двох найбільших експортерів зрідженого природного газу. За даними уряду Австралії, майже 812 тис. громадян США відвідали Австралію в 2018 р. [3]. Згідно зі статистикою США, 1,4 мільйона австралійців відвідали Сполучені Штати в 2018 р. [1].

Характеризуючи двосторонні економічні відносини, слід зазначити, що 1 січня 2005 р. набула чинності Угода про вільну торгівлю між США та Австралією (ЗВТ). Експорт товарів і послуг США до Австралії з 2004 р. збільшився майже на 90 і 100 відсотків відповідно, значною мірою завдяки ЗВТ. У 2021 р. загальний обсяг торгівлі США товарами та послугами з Австралією склав 61,1 млрд дол. США, а торговельний баланс Сполучених Штатів склав 24,3 млрд дол. США [1]. Згідно з оцінками Міністерства торгівлі США, у 2020 р. американський експорт товарів і послуг до Австралії забезпечив понад 172000 робочих місць у США.

Основними експортними товарами США є машини, транспортні засоби, оптичні та медичні інструменти. Провідним експортом послуг США є фінансові послуги; телекомунікаційні, комп'ютерні та інформаційні послуги; ліцензії на комп'ютерне програмне забезпечення тощо. Основними товарами США, імпортованими з Австралії, є м'ясо, дорогоцінні метали та каміння, оптичні та медичні інструменти. Найпопулярніші послуги, імпортовані з Австралії, включають професійні та управлінські послуги, фінансові, технічні та інші послуги. За багато років співробітництва Австралія довела, що є привабливим і прибутковим ринком для американських компаній завдяки низьким бар'єрам для входу на ринок, знайомій правовій та корпоративній структурі, а також зрозумілій бізнес-культурі.

Двосторонні прямі іноземні інвестиції (ПІІ) загалом становлять майже 261,5 млрд дол. У 2020 р. загальний обсяг ПІІ Австралії в Сполучені Штати склав 98,0 млрд дол. Провідними секторами для австралійських інвестицій у США є виробництво, професійні, наукові та технічні послуги, а також фінанси та страхування. Згідно зі статистикою австралійського уряду, Сполучені Штати є найбільшим іноземним інвестором Австралії. У 2020 р. ПІІ США в Австралії становили 163,5 млрд дол. [3]. Передусім вони стосуються небанківських холдингових компаній, сфери фінансів та страхування, а також виробництва. Значні портфельні інвестиції в обох напрямках також сприяють міцним двостороннім інвестиційним відносинам. Американські фірми функціонують в Австралії понад 100 років і, за оцінками австралійського уряду, в них наразі працюють понад 300 тис. австралійців [3], багато з яких – у високооплачуваних секторах. Компанії США також є найбільшими платниками податків і заробітної плати та роблять найзначніший внесок у ВВП серед усіх іноземних компаній, що працюють в Австралії.

Сполучені Штати та Австралія підтримують життєво важливе для світу партнерство в бізнес-сфері:

- Австралія та американська біотехнологічна компанія Moderna домовилися побудувати завод з виробництва та обробки мРНК-вакцин у

Мельбурні, який вироблятиме до 100 мільйонів мРНК-вакцин на рік, підвищуючи безпеку охорони здоров'я;

- Австралія є важливим партнером у розробці нових технологій, включаючи квантову інформаційну науку, штучний інтелект, передове виробництво та технології чистої енергії. Двостороння співпраця сприяє інноваційним дослідженням, підвищує економічну продуктивність і підтримує найвищі стандарти цих нових технологій;

- відбувається співпраця Австралії з США та партнерами-однодумцями щодо посилення стійкості, безпеки та різноманітності ключових ланцюжків поставок, включаючи важливі мінерали, необхідні для переходу на чисту енергію, оскільки Австралія має найбільші у світі запаси. Країни працюють над створенням надійних, відповідальних ланцюжків постачання чистих енергетичних мінералів і металів через Ініціативу з управління енергетичними ресурсами (ERGI) і продовжуватимуть розширювати двосторонню співпрацю через Quad Climate Working Group та інші відповідні багатосторонні ініціативи.

Таким чином, Сполучені Штати та Австралія як демократичні опори в Індо-Тихоокеанському регіоні поділяють непохитну відданість захисту свободи та демократії, дотриманню прав людини та верховенства права, забезпеченню безпеки в регіоні та світі. Вони мають міцні та зростаючі економічні відносини. Сполучені Штати є найсуттєвішим іноземним інвестором в Австралії та найкращим місцем для іноземних інвестицій з неї. Глибокі зв'язки між людьми також зміцнюють спільні цінності та інтереси: тисячі австралійських та американських студентів взяли участь у програмах академічного обміну.

Японія є однією з країн світу з найуспішнішою демократією та найпотужнішою економікою, яка має великий вплив в Індо-Тихоокеанському регіоні. Америко-японський альянс є наріжним каменем інтересів безпеки США в Азії та має фундаментальне значення для регіональної стабільності та процвітання. Альянс базується на спільних життєво важливих інтересах і

цінностях, зокрема підтримці стабільності в Індо-Тихоокеанському регіоні; збереженні та просуванні політичних і економічних свобод; підтримці прав людини та демократичних інститутів; підвищенні рівня життя населення обох країн і міжнародної спільноти в цілому.

Сполучені Штати та Японія офіційно підписали Договір про мир і дружбу в Канагаві (Японія) 31 березня 1854 р. (таблиця 2). Повні дипломатичні відносини були встановлені у липні 1858 р. після підписання Договору про дружбу і торгівлю. Також Сполучені Штати протягом 1862 – 1918 рр. відкрили 9 додаткових консульств в Японії, а в 1906 р. в Токіо закріплювало посольство Сполучених Штатів [7].

Таблиця 2. Формування та розвиток дипломатичних відносин США з Японією

Становлення дипломатичних відносин	Розвиток дипломатичних відносин	Історія співпраці в оборонній сфері	Спільна участь у міжнародних організаціях
США та Японія офіційно визнали одна одну 31 березня 1854 р. США встановили консульські відносини з Японією 4 серпня 1855 р. Повні дипломатичні відносини були встановлені 29 липня 1858 року після підписання Договору про дружбу і торгівлю.	Дипломатичну присутність США у Токіо було підвищено до статусу посольства 26 травня 1906 р. Дипломатичні відносини між Японією та США були розірвані 8 грудня 1941 р. Нормальні дипломатичні відносини між країнами були відновлені 28 квітня 1952 р.	Договір про взаємне співробітництво та гарантії безпеки між США та Японією від 19 січня 1960 р. Об'єднання «Чотиристоронній Безпековий Діалог» («Quad») - США, Австралія, Японія та Індія - створене у 2007 р.	ООН, G7, G-20, ОЕСР, АТЕС, АСЕАН, МВФ, Світовий банк, СОТ. Японія також є партнером із співпраці з ОБСЄ та спостерігачем в Організації американських держав.

Джерело: узагальнено автором за [7; 8].

Дипломатичні відносини між Японією та Сполученими Штатами були припинені 8 грудня 1941 р., коли обидві країни оголосили війну одна одній після нападу Японії на Перл-Харбор. Повне відновлення дипломатичних відносин відбулося у 1952 р., посольство США в Токіо знову відкрилося 9 травня.

У 2020 р. виповнилося 60 років з дня підписання Договору про взаємне співробітництво та гарантії безпеки між США та Японією. Американсько-японський альянс був зміцнений у 2015 р. шляхом нового видання Керівництва США та Японії щодо оборони, яке передбачає розширення форм співпраці, орієнтованих на безпеку [8].

Через спільний економічний і дипломатичний вплив двох країн на світ американсько-японські відносини набули глобального масштабу. Сполучені Штати та Японія співпрацюють у широкому спектрі глобальних питань, включаючи допомогу в розвитку, глобальну охорону здоров'я, захист навколишнього середовища та ресурсів, а також розширення прав і можливостей жінок. Країни працюють разом, щоб сприяти доброчесності в ланцюгах постачання інформаційно-комунікаційних технологій і забезпечити безпечний перехід до мереж 5G. Також вони мають глибоку кооперацію у галузі науки і технологій у таких сферах, як науки про старіння, інфекційні захворювання, персоналізована медицина та дослідження космосу. Країни активно працюють над розширенням уже міцних міжлюдських зв'язків в освіті, науці та інших сферах.

Японія та Сполучені Штати тісно співпрацюють у міжнародних дипломатичних ініціативах. США консультуються з Японією та Республікою Корея стосовно політики щодо Північної Кореї. Сполучені Штати координують дії з Японією та Австралією під егідою Тристороннього стратегічного діалогу та Форуму співробітництва у сфері безпеки та оборони. США та Японія координують дії з Індією на тристоронній основі та в рамках консультацій США, Австралії, Індії та Японії. У Південно-Східній Азії американсько-японська співпраця сприяє безпеці на морі та економічному розвитку регіону. Поза межами Азії політична та фінансова підтримка Японії значно допомогла зусиллям США у вирішенні різноманітних глобальних проблем, включаючи протидію ІДІЛ та тероризму, роботу з припинення поширення лихоманки Ебола та інших нових пандемічних інфекцій, просування екологічних цілей, збереження солідарності у протидії російській агресії в регіоні та за його межами, допомога країнам, що розвиваються, боротьба з піратством і захист

прав людини та демократії. Японія є незамінним партнером в Організації Об'єднаних Націй і другим за величиною вкладником до бюджету ООН. Японія в цілому підтримує Сполучені Штати в питаннях нерозповсюдження ядерної зброї. Ці країни мають спільне бачення вільного та відкритого Індо-Тихоокеанського регіону через такі партнерства, як Японсько-американське стратегічне енергетичне партнерство (JUSEP), Японсько-американське стратегічне цифрове економічне партнерство (JUSDEP) та Японсько-американське енергетичне партнерство Меконгу (JUMPP).

Американо-японські двосторонні економічні відносини є одними з наших найміцніших і найглибших економічних партнерств у світі і включають значні торгові та інвестиційні потоки. У жовтні 2019 р. Сполучені Штати та Японія підписали американсько-японську торговельну угоду, яка скасовує або знижує тарифи, та американсько-японську цифрову торговельну угоду, що включає положення про високі стандарти, які забезпечують передачу даних через кордони без обмежень, гарантують захист конфіденційності споживачів, сприяють дотриманню загальних принципів вирішення проблем кібербезпеки, підтримують ефективне використання технології шифрування та сприяння цифровій торгівлі. Сполучені Штати й Японія поглиблюють співпрацю в сферах митних зборів та інших обмежень у торгівлі, бар'єрів у торгівлі послугами та інвестиціями тощо з метою сприяння взаємовигідній та чесній торгівлі.

Сполучені Штати прагнуть розширити доступ до ринків Японії, збільшити двосторонні інвестиції, стимулювати економічне зростання на основі внутрішнього попиту, сприяти реструктуризації економіки, покращити клімат для американських інвесторів і підвищити рівень життя в обох країнах. Японія є основним ринком для багатьох товарів і послуг США, включаючи сільськогосподарську продукцію, хімікати, страхування, фармацевтику, комерційні літаки, кольорові метали, пластмаси, медичні товари та обладнання. Імпорт США з Японії включає транспортні засоби, машини, оптичні та медичні інструменти, а також органічні хімікати. Дефіцит торгівлі

товарами США з Японією залишається третім у світі. Приблизно 75 відсотків дефіциту припадає на автомобілі та автозапчастини. Прямі інвестиції США в Японію здебільшого спрямовані у фінансову сферу та страхування, виробництво та оптову торгівлю. Японські прямі інвестиції в Сполучених Штатах переважно здійснюються в оптову торгівлю та виробничий сектор.

17 листопада 2021 р. США та Японія оголосили про створення Американсько-японського партнерства з питань торгівлі, а також Сполучені Штати, Японія та Європейський Союз погодилися відновити тристороннє партнерство для вирішення глобальних викликів, спричинених неринковою політикою та практикою третіх країн [9].

Торгівля товарами та послугами США з Японією у 2020 р. склала приблизно 252,2 млрд дол. США. Експорт становив 102,1 млрд дол. США; імпорт становив 150,1 млрд дол. У 2020 р. дефіцит торгівлі товарами та послугами США з Японією становив 48,0 млрд дол. [9].

Наразі Японія є 4-м найбільшим партнером США з торгівлі товарами із загальним обсягом (у двосторонній) торгівлі товарами в 2020 р. на 183,6 млрд дол. США. Експорт товарів склав 64,1 млрд дол. США; імпорт товарів склав 119,5 млрд дол. Найбільшими експортними категоріями у 2020 р. були: мінеральне паливо (7,2 млрд дол.), машини (7,1 млрд дол.), оптичні та медичні інструменти (6,6 млрд дол.), літаки (4,9 млрд дол.) та електричні машини (4,2 млрд дол.). Найбільшими категоріями імпорту у 2020 р. були: транспортні засоби (40 млрд дол.), машини (27 млрд дол.), електричні машини (16 млрд дол.), оптичні та медичні інструменти (6,0 млрд дол.) і фармацевтичні товари (4,9 млрд дол.).

Торгівля послугами з Японією (експорт та імпорт) у 2020 р. склала приблизно 68,6 млрд дол. США. Експорт послуг становив 38,0 млрд дол. США; імпорт послуг становив 30,6 млрд дол. Основні обсяги експорту послуг із США до Японії стосуються професійних та управлінських послуг, плати за використання об'єктами інтелектуальної власності та транспорту [9]. Основними статтями імпорту послуг з Японії до США були збори за

користування інтелектуальною власністю, транспортні, професійні та управлінські послуги.

Таким чином, у 2020 р. дефіцит торгівлі товарами США з Японією становив 55,4 млрд дол. Сполучені Штати мали позитивне сальдо торгівлі послугами з Японією в розмірі 7,4 млрд дол.

Прямі іноземні інвестиції США в Японію (загальний обсяг) у 2019 році становили 131,8 млрд дол. Прямі інвестиції США в Японію здійснювалися у сферу фінансів і страхування, виробництво та оптову торгівлю. Обсяг ПІІ Японії в Сполучені Штати у 2019 р. становив 619,3 млрд дол. США; переважно у виробництво, оптову торгівлю, фінанси та страхування. У 2018 р. обсяг продажів послуг у Японії дочірніми компаніями, які належать США, становив 77,4 млрд дол. США, тоді як обсяг продажів послуг у США компаніями, які належать Японії, становив 173,2 млрд дол. США [9].

Американо-японське партнерство в галузі науки і технологій охоплює широкий спектр складних питань, з якими стикаються наші дві країни та світова спільнота. Під егідою Американо-японської науково-технічної угоди країни співпрацюють понад 25 років у наукових дослідженнях у таких сферах, як нові енергетичні технології, суперкомп'ютери та важливі матеріали. На знак визнання цих досягнень Сполучені Штати та Японія оголосили у 2014 р. про продовження двосторонньої Угоди про науку та технології ще на 10 років. Американо-японський всеосяжний діалог про космос відображає поглиблення співпраці в цій сфері. 11 січня 2016 р. обидві країни відзначили 50-річчя Американо-японської спільної медичної наукової програми, яка з часом розширилася, щоб охопити увагу до загроз здоров'ю, що зачіпають інші країни Тихоокеанського регіону, особливо в Південно-Східній Азії.

Японія та Сполучені Штати належать до низки одних і тих самих міжнародних організацій (таблиця 2). У 2023 р. Японія взяла на себе головування у Великій сімці та провела у травні саміт лідерів G-7 у Хіросімі.

Міцність американо-японських відносин частково пояснюється сформованими тісними низовими зв'язками між американським і японським

народом, які часто підтримуються урядами країн. Нараховується понад 30000 американських випускників Програми японського обміну та навчання (JET), яка фінансується урядом Японії, у тому числі майже 200 випускників програми JET, які працюють у Державному департаменті. Програма імені Фулбрайта в Японії відправила майже 7500 молодих японців, які отримують стипендії, до Сполучених Штатів з 1952 р. Існує також 37 японсько-американських відділень у США, багато з яких підтримуються тісними діловими зв'язками між Сполученими Штатами та Японією; більше 800000 американців працюють на японських фірмах у Сполучених Штатах. США і Японія також мають більше побратимських відносин між собою, ніж з будь-якою іншою країною. Багато інших неурядових організацій, наприклад Американо-японська рада, Фонд Менсфілда та Фонд миру Сасакави, використовують державно-приватні партнерства, а також гранти уряду США для підтримки обміну між людьми.

Американсько-японська конференція з культурного та освітнього обміну (CULCON), двонаціональна група експертів з науки, культури та державного управління, була заснована президентом Кеннеді та прем'єр-міністром Ікедою в 1961 р. для розробки політичних рекомендацій щодо того, як продовжувати покращувати міжлюдські зв'язки між США та Японією. З моменту свого заснування організація сформувала низку робочих груп для вирішення питань політики щодо обміну між людьми, останнім часом зосередившись на збільшенні кількості японських студентів, які навчаються в Сполучених Штатах, а також на тому, як обидві країни можуть краще сприяти цьому, формуючи майбутнє покоління лідерів у американсько-японських відносинах.

Індія – один з економічних гігантів світу, що розвивається. ВВП на душу населення складає близько 450 дол. Але якщо цей показник розрахувати за паритетом купівельної спроможності (ПКС), то він збільшується до 3000 дол. У нетрадиційній послідовності подій Сполучені Штати та Індія встановили дипломатичні відносини до офіційної незалежності Індії від Британської імперії. Багатоетапний процес незалежності, погоджений індійцями та англійцями, дозволив створити

тимчасовий уряд із повноваженнями підтримувати відносини з іншими державами до того, як Індія досягла повної, суверенної незалежності.

Дипломатичні відносини між країнами розпочалися 1 листопада 1946 р., коли Державний департамент США перетворив американську місію в Нью-Делі на посольство [10]. Сполучені Штати визнали Індійський Союз незалежною державою 15 серпня 1947 р. (таблиця 3). Саме цього дня, згідно з Актом про незалежність Індії британського парламенту від 18 липня 1947 р., з колишньої «Британської Індії», яка входила до складу Британської імперії, було створено Союз Індії та Пакистану.

Таблиця 3. Формування та розвиток дипломатичних відносин США з Індією

Становлення дипломатичних відносин	Розвиток дипломатичних відносин	Історія співпраці в оборонній сфері	Спільна участь у міжнародних організаціях
Встановлення дипломатичних відносин і відкриття американського посольства в Індії відбулося 1 листопада 1946 р.	Сполучені Штати визнали Індійський Союз незалежною державою 15 серпня 1947 р.	Міністерський діалог у форматі 2+2 між державним секретарем та міністром оборони США та їхніми індійськими колегами. Об'єднання «Quad» - США, Австралія, Японія та Індія - створене у 2007 р.	ООН, G-20, Регіональний форум Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), МВФ, Світовий банк, Світова організація торгівлі

Джерело: узагальнено автором за [10; 11].

Американо-індійське стратегічне партнерство ґрунтується на спільних цінностях, включаючи відданість демократії та дотримання міжнародного права. Сполучені Штати та Індія мають спільні інтереси у сприянні глобальній безпеці, стабільності та економічному процвітання через торгівлю, інвестиції та зв'язок. Президент Байден і прем'єр-міністр Моді провели дві особисті двосторонні зустрічі, під час яких вони підтвердили свою відданість стійкому, заснованому на правилах міжнародному порядку, який захищає суверенітет і територіальну цілісність, підтримує демократичні цінності та сприяє миру та процвітання для всіх. Сполучені Штати підтримують становлення Індії як

провідної світової держави та життєво важливого партнера в зусиллях із збереження Індостихоокеанського регіону як регіону миру, стабільності та зростаючого процвітання. Міцні міжнародні зв'язки між нашими країнами, які відображені в чотиримільйонній діаспорі американських індійців та жвавому освітньому обміні між двома країнами, є величезним джерелом сили для стратегічного партнерства. Міністерський діалог у форматі 2+2 між державними секретарями та міністрами оборони США та їхніми індійськими колегами є основним механізмом постійного діалогу між Сполученими Штатами та Індією. У квітні 2022 р. США провели четвертий діалог 2+2 [11].

Також Сполучені Штати та Індія співпрацювали в десятках двосторонніх діалогів і робочих груп, які охоплюють усі аспекти людської діяльності, від співпраці в галузі космосу та охорони здоров'я до торгівлі енергією та високими технологіями. Серед них Спільна робоча група США та Індії по боротьбі з тероризмом, яка була створена в 2000 р., а також Стратегічне партнерство з чистої енергії, Діалог із питань клімату та мобілізації фінансів, Кібердіалог, Робоча група з цивільного простору, Робоча група з освіти та розвитку навичок, Форум з торгової політики, Група з оборонної політики та Робоча група з боротьби з наркотиками.

Торгівля товарами та послугами США з Індією у 2019 р. склала приблизно 146,1 млрд дол. США. Експорт становив 58,6 млрд дол. США, імпорт – 87,4 млрд дол. Дефіцит торгівлі товарами та послугами США з Індією склав 28,8 млрд дол. [12].

За даними Міністерства торгівлі США, експорт товарів і послуг США до Індії забезпечив приблизно 197 тисяч робочих місць у 2015 р. (останні доступні дані) – 82 тисячі за рахунок експорту товарів і 116 тисяч за рахунок експорту послуг [12].

Найбільшими експортними товарними категоріями були: мінеральне паливо (8,2 млрд дол.), дорогоцінні метали та каміння (діаманти) (6,4 млрд дол.), літаки (2,8 млрд дол.), машини (2,4 млрд дол.) і органічні хімікати (1,9 млрд дол.). Найбільшими категоріями товарного імпорту були: дорогоцінні

метали та каміння (діаманти) (11 млрд дол.), фармацевтичні товари (7,6 млрд дол.), обладнання (3,7 млрд дол.), мінеральне паливо (3,6 млрд дол.) та органічні хімікати (2,8 млрд дол.).

Основні обсяги експорту послуг із США до Індії були в сферах подорожей, інтелектуальної власності (комп'ютерне програмне забезпечення, аудіо- та відеосупутні товари) і транспорту. Основні обсяги імпорту послуг з Індії до США стосувалися секторів телекомунікацій, комп'ютерних та інформаційних послуг, досліджень і розробок, а також подорожей.

ППІ США в Індію (загальний обсяг) у 2019 р. становили 45,9 млрд дол. США. Прямі інвестиції США в Індію здійснювалися в професійні, наукові та технічні послуги, виробництво та оптову торгівлю. ППІ Індії в Сполучені Штати у 2019 р. становили 5,0 млрд дол. США. Прямі інвестиції Індії в США відбувалися в професійні, наукові та технічні послуги, виробництво та депозитарні установи.

У 2021 р. загальна двостороння торгівля товарами та послугами між США та Індією досягла рекордних 157 млрд дол. Сполучені Штати є найбільшим торговим партнером Індії та найважливішим експортним ринком. Багато американських компаній розглядають Індію як критично важливий ринок і розширили там свою діяльність. Подібним чином індійські компанії прагнуть збільшити свою присутність на ринках США, і на кінець 2020 р. індійські інвестиції в Сполучені Штати склали 12,7 млрд дол., підтримуючи понад 70000 робочих місць у США. Близько 200000 індійських студентів у Сполучених Штатах щорічно вносять 7,7 млрд дол. в економіку США [11].

Індія та Сполучені Штати тісно співпрацюють у багатосторонніх організаціях, включаючи ООН, G-20, Регіональний форум Асоціації держав Південно-Східної Азії (АСЕАН), МВФ, Світовий банк і СОТ. Сполучені Штати привітали приєднання Індії до Ради Безпеки ООН у 2021 р. на дворічний термін і підтримують реформовану Раду Безпеки ООН, яка включає Індію як постійного члена. Індія є партнером по діалогу АСЕАН, партнером Організації

економічного співробітництва та розвитку та спостерігачем в Організації американських держав. Разом з Австралією та Японією Сполучені Штати та Індія збираються як «Quad», щоб просувати вільний і відкритий Індо-Тихоокеанський регіон і надавати відчутні переваги регіону. У червні 2022 р. країни «Quad» завершили набір перших стипендіатів, що дає можливість для 100 студентів, по 25 з Австралії, Індії, Японії та Сполучених Штатів, продовжити навчання в магістратурі або докторантурі STEM у Сполучених Штатах. Індія також є однією з дванадцяти країн, які співпрацюють зі Сполученими Штатами в Індійсько-Тихоокеанській економічній програмі процвітання (IPEF), щоб зробити економіки країн більш зв'язаними, стійкими, чистими та справедливими. Індія є членом Асоціації узбережжя Індійського океану (IORA), партнером у діалозі якої є США. У 2021 р. Сполучені Штати приєдналися до Міжнародного сонячного альянсу зі штаб-квартирою в Індії, а в 2022 р. адміністратор Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) Саманта Пауер стала співголовою Керівної ради Коаліції зі стійкої до катастроф інфраструктури (CDRI), де Індія є постійним співголовою.

Висновки. Співробітництво найвпливовіших країн Індо-Тихоокеанського регіону – США, Австралія, Індія та Японія – спрямоване на досягнення суттєвого прогресу в подоланні найважливіших глобальних та регіональних викликів. Зокрема чотиристоронній безпековий форум «Quad» (Quadrilateral Security Dialogue) створений з метою мирного стримування амбіцій та зростаючої могутності Китаю в Індо-Тихоокеанському регіоні. Quad Vaccine Partnership координувало зусилля Австралії, Індії, Японії та США з розширення та обміну безпечними, ефективними та доступними дозами вакцини проти COVID-19 і підтримувало ефективну їх доставку в Індо-Тихоокеанському регіоні. Також партнери «Quad» співпрацюють із країнами регіону, щоб зміцнити морську безпеку, боротьбу з тероризмом, дезінформацією та кібербезпеку, а також надають гуманітарну допомогу та реагують на стихійні лиха. Четверка країн й надалі планують регулярно збиратися, щоб спільно діяти на благо Індо-Тихоокеанського регіону.

Крім того, Сполучені Штати здійснюють глибшу та інтенсивнішу взаємодію в Індо-Тихоокеанському регіоні для майбутніх перспектив розвитку. Зокрема, AUKUS, розширене тристороннє партнерство в галузі безпеки між Австралією, Сполученим Королівством і Сполученими Штатами, демонструє зобов'язання США відновити партнерство та зміцнити його для вирішення викликів 21-го століття. Це партнерство є особливо важливим з огляду на мінливе стратегічне середовище в регіоні та полягає в тому, щоб об'єднати існуючих союзників і партнерів США по-новому та розширити можливості співпраці.

Таким чином, подальший розвиток Indo-Pacific спрямований на:

- глибшу співпрацю чотирьох демократій;
- уникнення конфліктів, забезпечення безпеки та розподіл сфер впливу;
- управління Світовим океаном; захист територіальних комплексів, контроль перевезень стратегічної сировини.

Дослідженні нами країни Індо-Тихоокеанського регіону є дуже важливими стратегічними партнерами України у сучасних умовах. США, Австралія та Японія здійснюють беззаперечну підтримку Україні в різних сферах, позиції Індії є поки не однозначними. Тому вважаємо за доцільне надалі глибше дослідити можливості і перспективи співпраці України з країнами Індо-Тихоокеанського регіону в різних сферах: дипломатичній, безпековій, економічній, науково-технічній та інших як під час військових дій, так і в процесі післявоєнного відновлення.

Література

1. *U.S. Relations with Australia. U.S. Department of State.* Available at: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-australia/> (accessed 04.07.2023).
2. *The United States and Australia: A Vital Partnership for the Indo-Pacific Region and the World. U.S. Department of State.* Available at: <https://www.state.gov/the-united-states-and-australia-a-vital-partnership-for-the-indo-pacific-region-and-the-world/> (accessed 04.07.2023).

3. *Defence White Paper 2016. Defending Australia in the Asia Pacific Century: Force 2035. Australian Government. Department of Defence of Australia.* Available at: <https://www.defence.gov.au/about/strategic-planning/defence-white-paper> (accessed 04.07.2023).

4. Scott D. Australia's embrace of the 'Indo-Pacific': new term, new region, new strategy? *International Relations of the Asia-Pacific*, 2013, vol. 13, no. 3, pp. 425-448.

5. Medcalf R. In defence of the Indo-Pacific: Australia's new strategic map. *Australian Journal of International Affairs*, 2014, vol. 68, no. 4, pp. 470-483.

6. *World Economic Outlook. International Monetary Fund.* Available at: <https://www.imf.org/en/Publications> (accessed 04.07.2023).

7. *A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: Japan. Office of the Historian. U.S. Department of State.* Available at: <https://history.state.gov/countries/japan> (accessed 04.07.2023).

8. *U.S. Relations with Japan. U.S. Department of State.* Available at: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-japan/> (accessed 04.07.2023).

9. *Japan. Office of the United States Trade Representative.* Available at: <https://ustr.gov/countries-regions/japan-korea-apec/japan> (accessed 15.07.2023).

10. *A Guide to the United States' History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: India. Office of the Historian. U.S. Department of State.* Available at: <https://history.state.gov/countries/india> (accessed 15.07.2023).

11. *U.S. Relations with India. U.S. Department of State.* Available at: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-india/> (accessed 15.07.2023).

12. *India. Office of the United States Trade Representative.* Available at: <https://ustr.gov/countries-regions/south-central-asia/india> (accessed 15.07.2023).

References

1. U.S. Department of State (2022), "U.S. Relations with Australia", available at: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-australia/> (accessed 04.07.2023).

2. U.S. Department of State (2022), "The United States and Australia: A Vital Partnership for the Indo-Pacific Region and the World", available at:

<https://www.state.gov/the-united-states-and-australia-a-vital-partnership-for-the-indo-pacific-region-and-the-world/> (accessed 04.07.2023).

3. Australian Government. Department of Defence of Australia (2016), “Defence White Paper 2016. Defending Australia in the Asia Pacific Century: Force 2035“, available at: <https://www.defence.gov.au/about/strategic-planning/defence-white-paper> (accessed 04.07.2023).

4. Scott, D. (2013), “Australia’s embrace of the ‘Indo-Pacific’: new term, new region, new strategy?“, *International Relations of the Asia-Pacific*, vol. 13, no. 3, pp. 425-448.

5. Medcalf, R. (2014), “In defence of the Indo-Pacific: Australia’s new strategic map“, *Australian Journal of International Affairs*, vol. 68, no. 4, pp. 470-483.

6. International Monetary Fund (2023), “World Economic Outlook“, available at: <https://www.imf.org/en/Publications> (accessed 04.07.2023).

7. U.S. Department of State (2023), “A Guide to the United States’ History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: Japan. Office of the Historian“, available at: <https://history.state.gov/countries/japan> (accessed 04.07.2023).

8. U.S. Department of State (2020), “U.S. Relations with Japan“, available at: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-japan/> (accessed 04.07.2023).

9. Office of the United States Trade Representative (2021), “Japan“, available at: <https://ustr.gov/countries-regions/japan-korea-apec/japan> (accessed 15.07.2023).

10. U.S. Department of State (2023), “A Guide to the United States’ History of Recognition, Diplomatic, and Consular Relations, by Country, since 1776: India. Office of the Historian“, available at: <https://history.state.gov/countries/india> (accessed 15.07.2023).

11. U.S. Department of State (2022), “U.S. Relations with India“, available at: <https://www.state.gov/u-s-relations-with-india/> (accessed 15.07.2023).

12. Office of the United States Trade Representative (2019), “India“, available at: <https://ustr.gov/countries-regions/south-central-asia/india> (accessed 15.07.2023).

Стаття надійшла до редакції 15.07.2023 р.